

Kütüphanelerde Bilgisayarlaşma ve İnternet Kullanımının Hizmet Verimliliğine Katkısı

Giriş

Toplumlardaki bilgi artışı, o bilgileri iletme ve ihtiyaç sahiplerine en kısa zamanda ulaştırma düşüncesi, ilim adamlarını çok çeşitli yol ve yöntemler denemeye sevketti. Daha iyinin ve daha kalitelinin üretilebilmesi için paylaşmanın gerekliliğinin farkına varan insanoglunun, dumanla ve güvercinle başlayan bu yolculuğu, 20. yüzyılda geniş bilgisayar ağlarını doğurdu. Teknoloji harikası, bilgi çağının vazgeçilmez aracı, bilgisayar ve iletişim ağı İnternet; “**ağların ağı**” olarak tanımlanıyor. Bir monitör ve klavye ile bölgesel ve uluslararası iletişime imkan vermekte, dünyayı bize bir tuş kadar yakınlaştırmaktadır.

Bilgiye duyulan ihtiyacın artması ve iletişim teknolojisindeki bu gelişmelerden, kütüphaneler de etkilenmiştir. Bilgisayarlaşma, kütüphanedeki bilgi-belge kullanımını, saklanması ve erişim hızını değiştirmiştir. İnternet kullanımı ile de, **kütüphaneyi dünyaya, dünyayı kütüphaneye taşıma** imkanı sağlanmıştır.

Bilgisayarlaşma ve İnternet

İçinde bulunduğumuz bilişim çağının en anlamlı teknik ve toplumsal kazanımlarından biri olan İnternetin, 1995 yılı rakamlarıyla yaklaşık 160 ülkede 5.85 milyon makine bağlantısı, 50 milyona yaklaşan kullanıcısı vardı. Temmuz 1998’de 160’ın üzerinde ülkede, 36 milyon dan fazla bilgisayar ağı birbirine bağlıydı. Yine aynı tarih itibarı ile 200 milyon kullanıcısı olduğu tahmin edilmekteydi.

1999 yılında ise, üzerinde 43 milyon bilgisayar, 250 milyon insan, 6 milyon kurum ve 5 milyon web istasyonu mevcuttur. 30 bin haber grubu, 90 bin posta listesi, 43 bin IRC (haberleşme kanalı) ve her türden elektronik nesne değişimi olan makro ölçekteki bu geniş alan ağlarının en büyüğü olmuştur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin neredeyse aynı anlama geldiği bilişim çağında, bilgi erişimindeki hızlılık dünyadaki sosyal, siyasal ve ticari olayları etkilemekte, dünyanın dört bir yanı ile mekandan ve zamandan bağımsız, ülke ve sınır engelleri olmadan iletişim kurmak mümkün olmaktadır.

İnternet’in ilk kullanımı Amerikalılar tarafından askeri amaçlı olmuş, 1980’li yıllarda yavaş yavaş bilimsel amaçlı kullanılmıştır. 1990’lı yıllarda ise iş dünyasının keşfi ile ithalat, ihracat, reklam, pazarlama aktiviteleri ile neredeyse tamamen ticari ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

Türkiye İnternet ile 12 Nisan 1993'de tanışmıştır. 1999 yılında kadar eğitim-öğretim kurumları, iş çevreleri, üniversiteler, araştırma kurumları İnternet'i yoğun bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. ODTÜ, Boğaziçi, Bilkent, Anadolu, K.Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, ATO, DİE gibi kuruluşlar web sayfalarını oluşturanlardan yalnızca birkaç tanesidir.

İnternet Üst Kurulu adına Mustafa Akgül, İnternet haftası dolayısı ile, İnternete şu bilgileri geçiyordu: Kamu kurumları ve üniversitelerin yanında geniş çapta mesleki ve sivil toplum örgütünün katılımı ile **İnternet Üst Kurulu** oluşturulmuştur. Bilişim örgütleri, servis sağlayıcıları, içerik sağlayıcıları, elektronik sanayicileri (TESİD) TOBB, KOSGEB, Türk Kütüphaneciler Derneği bu kurulun mesleki ve sivil toplum örgütlerindedir. Kurul, 10-23 Mayıs 1999 tarihleri arasında, bu yılki **İnternet Haftası** olarak kararlaştırdı. Bu hafta ile, İnternet bilincini oluşturmak, tanıtmak, büyütmek, problem ve çözüm yollarını tartışmak, yeni projeler üretmek, kısaca, İnterneti Türkiye gündemine yerleştirmeye yönelik etkinlikler amaçlanmaktadır.

İnternet Üst Kurulu şu konulara ağırlık vermektedir:

- Bir halk kütüphanesini İnternet'e bağlama,
- Kendi okulunu İnternet'e bağlama,
- Belediyeler bünyesinde halka açık İnternet evlerinin açılması,
- Organize sanayi bölgelerinde İnternet evi açılması.

Parola ise şudur: **Gelin İnternet'i Kullanarak Büyütelim!**

Avrupa Birliği de "enformasyon toplumu günleri" adı altında 1999 Mart ayında 3 günlük yoğun bir çalışmayı koordine etmiştir. Bu çerçevede Fransa'da "ete de İnternet" adıyla 1500 civarında etkinlik yapılmıştır. Üye ülkelerde tanıtım amacıyla "İnternet fiesta" adıyla bir dizi çalışmaya düzenlenmiştir. (www.İnternet-fiesta.org/).

Türkiye'nin İnternet çıkışı ODTÜ ve EGE Üniversitesi'nden sağlanmaktadır. ODTÜ-ABD arasında çalışan hattın parası TÜBİTAK tarafından ödenmektedir. Ege-Almanya hattının parasını da TÜVAKA (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı) ödemektedir.

Türkiye'de 100'ün üzerinde tartışma listesi vardır. İNET-TR (İnternet), **KUTUP-L (Kütüphanecilik)**, **ÇEVRE-L (Çevre)** sadece birkaçıdır.

İnternet Kullanımı ve Hizmet Verimliliği

Araştırmaların ve eğitimin en önemli destek birimi olan üniversite ve araştırma kütüphaneleri, bilgisayar ve İnternet'in en etkin şekilde kullanıldığı kurumlar olmuşlardır. Bilginin yaygınlaşması, buna paralel olarak ayrıntılı, özetlenmiş ve günlük bilgiye duyulan ihtiyacın artması, özellikle bu kütüp-

haneleri teknoloji kullanımına itmiştir. İletişim ve bilginin paylaşımını en üst seviyeye çıkartarak, kullanıcıların bilgilendirilmesinde büyük rol oynayan İnternet, kütüphanelerarası işbirliğinde de vazgeçilmez bir teknoloji aracı olmuştur. İnternet'i bu günlere taşıyan güç, yalnızca bilgi edinme ve paylaşma amacı taşıyan kullanıcılarıdır.

Akademisyenler ve araştırmacılar bilişim çağında, konuları ile ilgili her şeyden anında haberdar olmak istemektedirler. Bilgilerin kağıda dökülmüş şekilleri olan kitaplar, dergiler vs. gibi yayınlara okuyucular kütüphaneler vasıtası ile de ulaşabilmektedirler. Sizde yoksa, nerede bulabilirim? sorusu ile karşı karşıya kalan kütüphaneler, bilgisayarlaşarak ve İnternet teknolojisini kullanarak ihtiyaca cevap vermeye çalışmaktadırlar.

Kütüphanelerin belge sağlamadaki rolleri, okuyucuların istedikleri belgelerin nerede bulunduğunu belirlemek ve okuyucuya ulaştırılması konusunda gerekli düzenlemeleri yapmak şeklindedir. Kütüphaneci, bilgi kaynaklarını sağlama, düzenleme ve ödünç verme yanında, İnternet'in sağladığı imkanlar vasıtasıyla bilgi hizmeti vermektedir.

Özellikle, araştırma ve üniversite kütüphanelerine olan yoğun bilgi ve belge talebi, bilgisayar teknolojisini bu kütüphanelerde yoğun bir şekilde kullanmaya yöneltmiş, bilgisayar mesleğın yan alanı durumuna getirmiştir. Yatırımda maliyet olarak düşünürsek, üniversitelerin merkez kütüphaneleri, üniversitelerin bütçelerini adeta hortumlamaktadır. Kitap ve kitapdışı belgeler ve materyaller, bilgisayarlaşma, İnternet hizmeti hariç, hazırlanması en güç programlardan biri olan kütüphane programları, minimum 10 bin Dolar'dan başlamakta, dolayısı ile verilen hizmet ve meslek lüks sınıfına dahil olmaktadır.

Üniversite ve araştırma kütüphaneleri, öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve dışarıdan gelecek araştırmacıların kullanabilmesi için, global ekonominin ve rekabet ortamının olmazsa olmaz şartı ve **"bilgi otoyolu"** denilen İnternet'in kullanımı için, **tarama odaları** kurarak hizmetlerini çeşitlendirme yoluna da gitmişlerdir. Kullanıcılar, kütüphane web sayfasından, girmek istediğı herhangi bir siteye girerek araştırmasını yapmakta, e-mail (elektronik posta)'i, Chat (sohbet) programlarını kullanabilmektedir.

Üniversite kütüphanelerimiz arasında halen sürdürülen işbirliğı için gerekli matbu kağıt kullanımından doğan zaman kayıpları, e-mail'in bu işlerde kullanımı ile tarihe karışacaktır. İsteğımız olan yayınların listesi anında karşı tarafa ulaşmakta ve nereden baksanız bir haftalık zaman kazanımı olmaktadır. Bu konudaki çalışmalar hızla sürdürölmektedir.

Bilgisayarlaşma ve İnternet teknolojisinin kütüphane hizmetlerine katkılarını şöyle sıralayabiliriz:

- Sipariş edilecek kitapları seçme işleminde (Books in print, sahaf com vs.),
- Kütüphane katalogları ve kataloglama ve sınıflama hizmetinde,
- Siparişlerin kontrolü ve eksiklerin istenmesinde (e-mail vs.),
- Okuyucu hizmetlerinde,
- Elektronik kitaplara ve elektronik dergilere erişimde,
- Kitap/Fotokopi sağlama hizmetinde,
- Güncel bilgi ve belge ulaşımında,
- Öneri sayfaları oluşturulmasında,
- Kütüphane tanıtımı ve kullanımının öğretilmesinde,
- Yazı işlerinde,
- İstatistiklerin düzenli tutulmasında,
- Web ve diğer erişim programlarının hazırlanmasında,
- Cd-rom tarama hizmetlerinde,
- İletişim alanlarında (IRC, ICQ vs.).

Ülkemizde ve dış ülkelerde üniversitelerin bir kısmı, kütüphane kataloglarını bilgisayara yüklemiş, arama-tarama hizmeti için İnternet'e açmıştır. Kütüphane materyallerinin bilgisayara yüklenmesi ile kart katalogu çıkarma işinin devam edip etmeyeceği kütüphaneciler arasında tartışma konusu olmuştur. Okuyucu, bilgisayarlar vasıtasıyla kütüphanedeki yayımları görebilmekte, bulduğu materyallerle ilgili resim, ses ve hareketli görüntülere ulaşım bunları kullanabilmektedir.

İsteyen okuyucular, ihtiyacı olan bilgi ve belgeyi, kütüphanelerarası işbirliği imkanını kullanarak da elde edebilmektedir. Bu tarama odalarında, kütüphane web sayfası içinde bulunmayan herhangi bir siteye de girmek istenirse, web adresini yazmak yeterli olacaktır. Ayrıca, uluslararası düzeyde kütüphanelerarası işbirliği; ödünç verme, müracaat hizmeti verilebilmektedir.

Okuyucular, üniversite kütüphanesi **web** sayfası ile;

- Yurtiçi ve yurtdışı tarama sitelerine (Yahoo, Altavista vs.),
- Kurum ve kuruluşlara (YÖK, TÜBİTAK, TSE, ATO. vs.),
- Kitap, dergi, cd-rom vs. satışı yapan yayınevlerine,
- Yurtiçi ve yurtdışı basın-yayın merkezlerine (gazete, radyo-tv),
- Yurtiçi ve yurtdışı üniversite ve kütüphaneler hakkında genel bilgilere,
- Kütüphanelere en son gelen kitaplara,
- Kütüphanelerin bu yıl abone olduğu dergilere,
- Kütüphaneye yeni gelen kitapların ve dergilerin içindekiler sayfasına,
- Kütüphanelerin kataloglarına, arama-tarama sayfalarına,
- Kütüphane üye kartlarına ulaşabileceklerdir. Maddeler çoğaltılabilir.

Sonuç

Bilgisayarlaşmanın yaygınlaştığı günümüzde, bilginin paylaşımı ve dolayısı ile bilgisayar ağları, “**bilgi otoyolu**” olarak adlandırılmıştır. Kütüphaneler, daha **verimli ve kaliteli hizmet** verme yolunun, iki önemli maddesi olan bilgisayar ve İnternet’i, etkin bir şekilde kullanma gayreti içerisinde girmişlerdir.

Her kurum, bilgisayar ve İnterneti, daha sınırlı, kendi özel alanları için kullanır. Ancak kütüphaneler, bütün bilim dalları ile ilgilenmek zorunda olduklarından, bilgisayar ve İnternet’i, geniş kapsamlı ve daha etkin bir şekilde kullanmak durumundadırlar.

Kütüphanelerde kaliteli hizmet için planlı çalışmak şarttır. Öncelikle, iletişim için hemen İnternet’e bağlanılmalıdır. Sonra, tartışma listelerine abone olup, konferans ve seminerlere katılım gerekir. Ayrıca, temel dergi ve bültenler izlenmelidir. Ve herşeyden önemlisi, öğrendiğini kullanmak ve hata yapmaktan korkmamaktır.

Kaynakça

- Akgül, Mustafa. (1999). “Türkiye İnternet’i 6 yaşında: Gelin İnternet’i büyütelim”, [çevrimiçi] Elektronik adres: kutup-l@metu.edu.tr. Tue,13 Apr. 1999.
- Akgül, Mustafa. (1999). İnternet Haftası etkinlikleri: Katılım çağrısı, <http://hafta.ubak.gov.tr>, 22 Apr. 1999.
- Çağlar, İrfan. (1998). “Eğitim yönetiminde toplam kalite anlayışının hizmet verimliliğine katkısı”, *TSE Standart Dergisi*, (37): 440.
- Çelik, Yaşar. (1995). “İnternet: Kütüphane hizmetlerine katkıları” *Türk Kütüphaneciliği*, 9(2): 124-134.
- Çiftçi, Abdullah. (1996) “Ekonomik ve siyasal savaşın yeni alanı: İnternet” *OSTİM Dergisi*, 35: 2-6.
- “İletişimde erişilen son nokta: İnternet”. (1998). *DİE ve İnternet: Özel sayı*. Ankara: TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Küçük, M. Emin. (1999). “İnternet ve kütüphaneler”. *Kütüphane Otomasyonu, İnternet ve Üniversite/ Araştırma Kütüphanelerinin Geleceği Semineri*. (22-23 Şubat 1999, Adana) Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.

Kemalettin Koç
KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi
Kütüphanesi